CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
prezentate la 20 iulie 2017 [1]

Cauza C-393/16

Comité Interprofessionnel du Vin de Champagne
împotriva
Aldi Süd Dienstleistungs-GmbH & Co.OHG, reprezentată de Aldi Süd Dienstleistungs-GmbH, fostă Aldi Einkauf GmbH & Co. OHG Süd, cu intervenția
Galana NV,

[cerere de decizie preliminară formulată de Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania)]

„Întrebare preliminară – Organizare comună a piețelor produselor agricole – Protecția denumirilor de origine protejate – Noțiunile «exploatare a reputației unei denumiri de origine», «utilizare abuzivă, imitare sau evocare» și «indicații false sau înșelătoare» – Aliment a cărui denumire respectă obiceiurile publicului relevant – Posibilitate de inducere în eroare a publicului relevant cu privire la originea geografică a unui produs”

1. Un lanț german de supermarketuri vinde un sorbet care conține șampanie și care este distribuit sub denumirea „Champagner Sorbet”. Este legal modul în care procedează sau producătorul și distribuitorul sorbetului exploatează, în realitate, reputația vinului spumant francez care beneficiază de o denumire de origine protejată („DOP”)?

2. Aceasta este în esență întrebarea pe care Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) o adresează în trimiterea sa preliminară, pe baza căreia trebuie să stabilească dacă Comité Interprofessionnel du Vin de Champagne (denumit în continuare „CIVC”), care protejează interesele DOP respective, este îndreptățit să solicite încetarea comercializării sorbetului.

3. În una dintre concluziile noastre recente [2], am amintit că Curtea se bazează pe o jurisprudență amplă privind DOP și indicațiile geografice protejate (IGP). Prezenta cauză îi conferă posibilitatea de a extinde această jurisprudență la situațiile în care un vin spumant (șampanie), protejat de o DOP, este adăugat – și este inclus în prezentare – ca ingredient într-un produs alimentar.

4. Pentru a răspunde instanței de trimitere, Curtea trebuie să aibă în vedere faptul că „Champagner Sorbet” reprezintă, potrivit instanței respective, denumirea utilizată în mod obișnuit în Germania pentru a descrie un tip de desert congelat care conține șampanie. În plus, Curtea trebuie să analizeze modul în care sunt interpretate normele eterogene (cele referitoare la DOP, pe de o parte, și la etichetarea produselor comestibile, pe de altă parte), pentru a asigura echilibrul între drepturile titularilor DOP și cele ale producătorilor alimentului, care urmăresc să redea compoziția acestuia pe ambalaj.

1 Limba originală: spaniola.

2 Prezentate la 18 mai 2017 în cauza EUIPO/Instituto dos Vinhos do Douro e do Porto IP (C-56/16 P, EU:C:2017:394).

I. Cadrul juridic

5. Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) face referire atât la Regulamentul (CE) nr. 1234/2007 [3], cât și la Regulamentul (UE) nr. 1308/2013 [4], prin care a fost abrogat regulamentul anterior, în pofida faptului că acesta din urmă nu este aplicabil *ratione temporis* în litigiu. Interpretarea Regulamentului nr. 1308/2013 este necesară întrucât acțiunea în încetare introdusă ar putea avea efecte *pro futuro*, caz în care situația de fapt ar trebui examinată în conformitate cu acesta.

6. Cu toate că nu contestăm acest punct de vedere, vom face referire numai la dispozițiile Regulamentului nr. 1234/2007, având în vedere că acesta este cel aplicabil la momentul situației de fapt în litigiu și că cele două articole relevante în prezenta cauză (articolul 118m din Regulamentul nr. 1234/2007 și articolul 103 din Regulamentul nr. 1308/2013) sunt similare. Considerăm că nu există niciun impediment pentru a extrapola *mutatis mutandis* interpretarea efectuată cu privire la primul articol la cel de al doilea.

A. Regulamentul nr. 1234/2007

7. Conform articolului 118m („Protecția”):

„(1) Denumirile de origine protejate și indicațiile geografice protejate pot fi utilizate de orice operator care comercializează un vin produs în conformitate cu caietul de sarcini corespunzător al produsului.

(2) Denumirile de origine protejate și indicațiile geografice protejate, precum și vinurile care utilizează aceste denumiri protejate în conformitate cu caietul de sarcini al produsului sunt protejate împotriva:

(a) oricărei utilizări comerciale directe sau indirecte a unei denumiri protejate:

(i) de produse comparabile care nu sunt conforme cu caietul de sarcini al produsului pentru denumirea protejată sau

(ii) în măsura în care această utilizare exploatează reputația unei denumiri de origine protejate sau a unei indicații geografice protejate;

(b) utilizării abuzive, imitării sau evocării, chiar dacă originea adevărată a produsului sau a serviciului este indicată sau dacă denumirea protejată este tradusă sau însoțită de expresii precum «stil», «tip», «metodă», «manieră», «imitație», «gust», «similar» sau altele asemenea;

(c) oricărei indicații false sau înșelătoare privind proveniența, originea, natura sau calitățile esențiale ale produsului, care figurează pe partea interioară sau exterioară a ambalajului, în materialul publicitar sau documentele aferente produsului vinicol respectiv, precum și împotriva împachetării produsului într-un ambalaj de natură să creeze o impresie greșită cu privire la originea acestuia;

(d) oricărei alte practici de natură să inducă publicul în eroare cu privire la originea adevărată a produsului.

3 Regulamentul Consiliului din 22 octombrie 2007 de instituire a unei organizări comune a piețelor agricole și privind dispoziții specifice referitoare la anumite produse agricole („Regulamentul unic OCP”) (JO 2007, L 299, p. 1).

4 Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 17 decembrie 2013 de instituire a unei organizări comune a piețelor produselor agricole și de abrogare a Regulamentelor (CEE) nr. 922/72, (CEE) nr. 234/79, (CE) nr. 1037/2001 și (CE) nr. 1234/2007 ale Consiliului (JO 2013, L 347, p. 671).

(3) Denumirile de origine și indicațiile geografice protejate nu pot deveni generice în cadrul Comunității, în sensul articolului 118k alineatul (1).

[…]”

8. Considerentul (97) al Regulamentului nr. 1308/2013, care reia conținutul considerentului (32) al Regulamentului nr. 479/2008[5], prin care au fost adoptate dispozițiile în materia protecției denumirilor de origine introduse în Regulamentul nr. 1234/2007 prin Regulamentul nr. 491/2009[6], are următorul cuprins:

„Denumirile de origine și indicațiile geografice înregistrate ar trebui să fie protejate împotriva oricăror utilizări prin care se profită de reputația de care beneficiază produsele care respectă normele legale. Pentru a favoriza o concurență loială și a nu induce în eroare consumatorii, această protecție ar trebui să se extindă asupra produselor și serviciilor care nu intră sub incidența prezentului regulament, inclusiv acelea care nu sunt prevăzute în anexa I la tratate.”

B. Directiva 2000/13/CE[7]

9. În ceea ce privește etichetarea produselor alimentare, reglementarea în vigoare la momentul situației de fapt în litigiu era directiva care constituie titlul acestei secțiuni[8]. Articolul 3 alineatul (1) din directiva respectivă prevede, în sensul prezentei cauze:

„(1) Etichetarea produselor alimentare conține, în condițiile și sub rezerva derogărilor prevăzute la articolele 4-17, numai următoarele mențiuni obligatorii:

1. denumirea vânzării;

2. lista ingredientelor;

3. cantitatea de anumite ingrediente sau categorii de ingrediente în conformitate cu dispozițiile articolului 7;

[…]”

10. Articolul 5 alineatul (1) prevede:

„(1) Denumirea de comercializare a unui produs alimentar este denumirea prevăzută pentru acest produs în dispozițiile comunitare care i se aplică.

(a) În absența dispozițiilor comunitare, denumirea de vânzare este denumirea prevăzută de actele cu putere de lege sau actele administrative aplicabile în statul membru în care are loc vânzarea către consumatorul final sau către colectivități.

5 Regulamentul Consiliului din 29 aprilie 2008 privind organizarea comună a pieței vitivinicole, de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1493/1999, a Regulamentului (CE) nr. 1782/2003, a Regulamentului (CE) nr. 1290/2005 și a Regulamentului (CE) nr. 3/2008 și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 2392/86 și a Regulamentului (CE) nr. 1493/1999 (JO 2008, L 148, p. 1).

6 Regulamentul Consiliului din 25 mai 2009 de modificare a Regulamentului (CE) nr. 1234/2007 de instituire a unei organizări comune a pieței agricole și privind dispoziții specifice referitoare la anumite produse agricole (JO 2009, L 154, p. 1).

7 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 20 martie 2000 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la etichetarea și prezentarea produselor alimentare, precum și la publicitatea acestora (JO 2000, L 109, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 6, p. 9).

8 De fapt, aceasta nu a fost abrogată decât de la 13 decembrie 2014, cu alte cuvinte după mai mult de doi ani de la momentul situației de fapt care face obiectul litigiului principal, conform dispoziției de abrogare din Regulamentul (UE) nr. 1169/2011 al Parlamentului European și al Consiliului din 25 octombrie 2011 privind informarea consumatorilor cu privire la produsele alimentare, de modificare a Regulamentelor (CE) nr. 1924/2006 și (CE) nr. 1925/2006 ale Parlamentului European și ale Consiliului și de abrogare a Directivei 87/250/CEE a Comisiei, a Directivei 90/496/CEE a Consiliului, a Directivei 1999/10/CE a Comisiei, a Directivei 2000/13/CE a Parlamentului European și a Consiliului, a Directivelor 2002/67/CE și 2008/5/CE ale Comisiei și a Regulamentului (CE) nr. 608/2004 al Comisiei (JO 2011, L 304, p. 18).

În lipsă, denumirea de comercializare este constituită din denumirea consacrată de utilizările în statul membru în care are loc vânzarea către consumatorul final sau colectivități ori dintr-o descriere a produsului alimentar și, dacă este necesar, a utilizării sale, care să fie suficient de precisă pentru a permite cumpărătorului să-i cunoască natura reală și să-l distingă de produsele cu care acesta ar putea fi confundat.

[…]”

11. Articolul 6 alineatul (5) prevede:

„Lista ingredientelor este constituită de enumerarea tuturor ingredientelor din produsul alimentar, în ordinea descrescătoare a ponderii lor în momentul utilizării lor. Aceasta este precedată de o mențiune corespunzătoare care conține cuvântul «ingrediente».

[…]”

12. Articolul 7 alineatele (1) și (5) prevede:

„(1) Cantitatea unui ingredient sau a unei categorii de ingrediente care a fost utilizată în fabricarea sau prepararea unui produs alimentar este menționată în conformitate cu dispozițiile prezentului articol.

[…]

(5) Mențiunea prevăzută la alineatul (1) figurează fie în denumirea de vânzare a produsului alimentar, fie foarte aproape de această denumire, fie pe lista de ingrediente în raport cu ingredientul sau categoria de ingrediente de care este vorba.”

C. Liniile directoare privind etichetarea produselor alimentare care folosesc ca ingrediente produse cu denumiri de origine protejate (DOP) și cu indicații geografice protejate (IGP)[9]

13. Punctul 2.1 („Recomandări privind utilizarea denumirii înregistrate”) prevede:

„1. Comisia consideră că o denumire înregistrată ca DOP sau ca IGP ar putea fi în mod legitim indicată în lista de ingrediente ale unui produs alimentar.

2. Mai mult, Comisia consideră că o denumire înregistrată ca DOP sau ca IGP ar putea fi menționată în cadrul sau în apropierea denumirii comerciale a unui produs alimentar care încorporează produsele beneficiind de denumirea înregistrată; de asemenea, aceasta ar putea fi menționată la etichetarea și prezentarea produsului alimentar respectiv, precum și la publicitatea pentru acesta, dacă se întrunesc următoarele condiții:

   – produsul alimentar respectiv ar trebui să nu conțină niciun alt «ingredient comparabil», adică niciun alt ingredient care poate fi substituit total sau parțial ingredientului beneficiind de DOP sau de IGP. Cu titlu ilustrativ și nelimitativ pentru noțiunea de «ingredient comparabil», Comisia consideră că un sortiment de brânză cu mucegai (denumită de obicei «brânză albastră») ar fi comparabil cu sortimentul de brânză «Roquefort»;

   – de asemenea, ingredientul respectiv ar trebui utilizat într-o cantitate suficientă pentru a conferi produsului alimentar o caracteristică esențială. Totuși, având în vedere eterogenitatea situațiilor care se pot prezenta, Comisia nu poate sugera un procent minim, uniform aplicabil. Astfel, cu titlu de exemplu, încorporarea într-un produs alimentar a unei cantități minime dintr-un

9 Comunicarea Comisiei (JO 2010, C 341, p. 3, denumită în continuare „liniile directoare”).

condiment care beneficiază de DOP sau de IGP ar putea fi suficientă, dacă este necesar, pentru a conferi o caracteristică esențială produsului alimentar menționat. În schimb, încorporarea într-un produs alimentar a unei cantități minime de carne care beneficiază de DOP sau de IGP nu ar putea *a priori* conferi o caracteristică esențială produsului alimentar;

– în ultimul rând, procentul de încorporare a unui ingredient care beneficiază de DOP sau de IGP ar trebui, la modul ideal, indicat în cadrul sau în apropierea denumirii comerciale a produsului alimentar respectiv sau, dacă acest lucru nu este posibil, în lista ingredientelor, în relație directă cu ingredientul în cauză."

II. Situația de fapt din litigiu și întrebările preliminare

14. La finalul anului 2012, Aldi Süd, o societate care distribuie alimente și alte bunuri de consum în supermarketuri, a pus în vânzare un produs fabricat de Galana NV [10], denumit „Champagner Sorbet", care conține ca ingredient șampanie în proporție de 12 %. Imaginea ambalajului său este următoarea:

15. CIVC a introdus la Landgericht München (Tribunalul Regional din München, Germania) o acțiune în încetarea utilizării de către Aldi Süd a DOP Champagne în denumirea produsului său congelat, considerând că aceasta reprezintă o încălcare a respectivei DOP.

16. Cererea de obligare întemeiată pe articolul 118m din Regulamentul nr. 1234/2007 a fost admisă în primă instanță, dar a fost respinsă în apel de către Oberlandesgericht München (Tribunalul Regional Superior din München, Germania).

17. CIVC a atacat hotărârea instanței de apel la instanța de trimitere. Aceasta înclină să admită faptul că utilizarea DOP Champagne în denumirea unui produs congelat intră în domeniul de aplicare al articolului 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul nr. 1234/2007, deoarece termenul „șampanie" este utilizat, în scopuri comerciale, pentru a desemna un desert care nu corespunde caietului de sarcini al vinurilor protejate de DOP Champagne.

18. În plus, instanța de trimitere subliniază că reputația DOP Champagne poate avea efecte favorabile asupra expresiei „Champagner Sorbet". Totuși, aceasta are îndoieli privind aspectul dacă este vorba despre o exploatare a DOP în sensul articolului 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul nr. 1234/2007, având în vedere că expresia respectivă respectă obiceiurile publicului de denumire a desertului, care conține vin spumant într-o cantitate suficientă pentru a-i conferi o caracteristică esențială. Prin urmare, ar trebui exclus faptul că există o exploatare a reputației DOP în cazul în care, astfel cum a reținut instanța de apel, există un interes legitim care justifică utilizarea sa.

19. Având în vedere că acțiunea introdusă de CIVC ar putea fi întemeiată pe articolul 118m alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 1234/2007, instanța de trimitere are de asemenea îndoieli privind aspectul dacă întrebuințarea DOP poate constitui o utilizare abuzivă, o imitare sau o evocare nelegală. Aceasta arată că utilizarea trebuie să fie nelegală și, prin urmare, dacă ar exista un interes legitim care să o justifice, încălcarea DOP ar fi exclusă.

10 Galana NV intervine în procedura principală în susținerea Aldi Süd.

20. În sfârșit, în ceea ce privește argumentul CICV în sensul că Aldi Süd utilizează indicația „Champagner Sorbet” în mod înșelător în sensul articolului 118m alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1234/2007, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă această dispoziție vizează exclusiv situațiile în care indicația înșelătoare creează publicului o impresie greșită privind originea geografică a produsului sau dacă acoperă și indicațiile înșelătoare privind calitățile esențiale ale produsului respectiv.

21. În acest context, Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) adresează Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul (CE) nr. 1234/2007 și articolul 103 alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul (UE) nr. 1308/2013 trebuie interpretate în sensul că sunt de asemenea aplicabile în cazul în care denumirea de origine protejată este utilizată ca parte a unei denumiri a unui produs alimentar care nu corespunde caietului de sarcini al produsului și căruia i s-a adăugat un ingredient care corespunde acestuia?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare:

Articolul 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul (CE) nr. 1234/2007 și articolul 103 alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul (UE) nr. 1308/2013 trebuie interpretate în sensul că utilizarea unei denumiri de origine protejată, ca parte a unei denumiri a unui aliment care nu corespunde caietului de sarcini al produsului și căruia i s-a adăugat un ingredient care corespunde acestuia, constituie o exploatare a reputației respectivei denumiri în cazul în care denumirea produsului alimentar respectă obiceiurile de denumire ale publicului țintă, iar ingredientul a fost adăugat într-o cantitate suficientă pentru a conferi produsului o caracteristică esențială?

3) Articolul 118m alineatul (2) litera (b) din Regulamentul (CE) nr. 1234/2007 și articolul 103 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul (UE) nr. 1308/2013 trebuie interpretate în sensul că utilizarea unei denumiri de origine protejată în condițiile descrise în cea de a doua întrebare preliminară constituie o utilizare abuzivă, o imitare sau o evocare ilegală?

4) Articolul 118m alineatul (2) litera (c) din Regulamentul (CE) nr. 1234/2007 și articolul 103 alineatul (2) litera (c) din Regulamentul (UE) nr. 1308/2013 trebuie interpretate în sensul că sunt aplicabile doar indicațiilor false sau înșelătoare, care îi pot crea publicului țintă o impresie greșită cu privire la originea geografică a produsului respectiv?”

III. Procedura în fața Curții

22. Ordonanța de trimitere a fost înregistrată la grefa Curții la 14 iulie 2016.

23. Au formulat observații scrise CIVC, Galana NV, guvernele francez și portughez, precum și Comisia Europeană.

24. La 18 mai 2017, s-a desfășurat o ședință publică, la care au participat reprezentanții CIVC, ai Galana NV, ai guvernului francez și ai Comisiei Europene.

IV. Sinteza observațiilor părților

A. Cu privire la prima întrebare preliminară

25. Toate părțile consideră că răspunsul la prima întrebare preliminară trebuie să fie afirmativ. În opinia CIVC, normele Uniunii protejează DOP împotriva oricărei utilizări comerciale directe sau indirecte prin care se încearcă exploatarea reputației lor. Această protecție acoperă utilizarea DOP fie prin integrarea numelui unui produs, fie prin desemnarea unui produs alimentar care nu respectă cerințele prevăzute de caietul de sarcini. În temeiul Hotărârii Bureau National Interprofessionnel du Cognac [11], CIVC susține că există o utilizare comercială directă a DOP Champagne atunci când aceasta figurează ca atare sau tradusă în denumirea „Champagner Sorbet”.

26. În opinia guvernului francez, cu toate că regulamentele aplicabile nu menționează în mod expres utilizarea DOP drept ingrediente, protecția lor și coerența dintre normele în materia vinurilor și cele privind produsele agricole și alimentare îl determină să considere că regulamentele respective sunt aplicabile și în ceea ce privește această utilizare.

27. Guvernul portughez adaugă că „Champagner” reprezintă, în prezenta cauză, elementul verbal cel mai semnificativ al produsului, în timp ce termenul „sorbet” are caracter general, cu alte cuvinte nu influențează examinarea utilizării DOP.

B. Cu privire la a doua întrebare preliminară

28. CIVC pledează de asemenea pentru un răspuns afirmativ la a doua întrebare preliminară. Acesta reiterează, în acord cu guvernul portughez, că termenul „a exploata” este echivalent cu „a face uz” sau „a utiliza” orice produs, fiind suficient să se obțină un avantaj ca urmare a reputației DOP. Acesta ar fi cazul sorbetului, care, prin includerea termenului șampanie, beneficiază de imaginea de calitate sau de prestigiu a vinului spumos protejat de DOP. CIVC exclude aplicarea prin analogie a articolului 10 alineatul (1) din Regulamentul (CE) nr. 110/2008 [12], care vizează băuturile spirtoase și pe care legiuitorul nu a dorit să îl extindă asupra vinurilor, însă remarcă existența unor elemente relevante în liniile directoare ale Comisiei.

29. CIVC consideră, asemenea Galana NV și guvernului francez, că este irelevant faptul că denumirea produsului alimentar care conține o DOP corespunde cu forma obișnuită în care este perceput de public. Acceptarea tezei contrare ar implica riscul ca DOP să devină generică, contrar obiectivului de evitare a acestuia, urmărit prin protecția conferită.

30. CIVC susține că trebuie să se verifice dacă cantitatea de șampanie din sorbet este suficientă pentru a-i conferi o caracteristică esențială. Acest aspect nu este valabil în prezenta cauză, deoarece caracteristicile esențiale ale șampaniei (bulele sale fine și persistente, precum și gustul răcoritor, fructat și ușor acid) nu se regăsesc în cazul sorbetului. Nici procentul de șampanie utilizat (12 %) în prepararea alimentului nu justifică utilizarea DOP.

31. Galana NV consideră irelevantă invocarea articolului 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul nr. 1234/2007, deoarece denumirea sorbetului reflectă realitatea, este clară și nu induce publicul în eroare. Cantitatea de șampanie adăugată ca ingredient este suficientă pentru a conferi sorbetului o caracteristică esențială. În plus, alimentul respectă liniile directoare, care ar confirma poziția sa.

11 Hotărârea din 14 iulie 2011 (C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 55).

12 Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 15 ianuarie 2008 privind definirea, desemnarea, prezentarea, etichetarea și protecția indicațiilor geografice ale băuturilor spirtoase și de abrogare a Regulamentului (CEE) nr. 1576/89 al Consiliului (JO 2008, L 39, p. 16).

32. Potrivit guvernului francez, utilizarea unei DOP ca parte a denumirii unui produs alimentar nu este, în principiu, interzisă, deoarece nu echivalează în sine cu exploatarea reputației sale. Acesta consideră, asemenea Comisiei, că „exploatarea” presupune, potrivit jurisprudenței Curții, o utilizare prin care un operator să obțină foloase necuvenite din reputația unei indicații de proveniență geografică [13].

33. Revine instanței naționale sarcina de a aprecia dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de liniile directoare și, eventual, de a analiza alte criterii de apreciere precum, de exemplu, caracterul proporțional al utilizării acestei DOP de către un operator economic, prin intermediul imaginilor și al referințelor, precum și textul tipărit pe ambalajul sau în materialul publicitar al produsului.

34. Potrivit guvernului portughez, „Champagner Sorbet” profită în mod abuziv de reputația DOP Champagne. DOP trebuie protejate împotriva oricărei forme de utilizare, prin împiedicarea exploatării reputației lor; trebuie să se evite în special degradarea sau diluarea forței lor distinctive.

35. Comisia propune să se răspundă negativ la a doua întrebare preliminară. Aceasta susține interpretarea coerentă a Regulamentului (UE) nr. 1151/2012 [14] (care face referire la liniile directoare) și a Regulamentului nr. 110/2008, în special a articolului 10 alineatul (1) din acesta din urmă, în ceea ce privește mențiunea referitoare la o băutură spirtoasă în denumirea unui produs alimentar. Comisia subliniază că utilizarea DOP Champagne întrunește condițiile respective în acest caz și este conformă cu articolul 9 alineatul (1) literele (a) și (b), precum și cu articolul 17 alineatul (1), cu articolul 18 și cu articolul 22 din Regulamentul nr. 1169/2011.

C. Cu privire la a treia întrebare preliminară

36. CIVC propune să se răspundă afirmativ și la această întrebare. În opinia sa, care coincide în esență cu cea a guvernului portughez, „Champagner Sorbet” evocă DOP Champagne în sensul articolului 118m alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 1234/2007, cu toate că expresia respectivă respectă obiceiurile publicului și ingredientul este adăugat într-o cantitate suficientă pentru a conferi sorbetului o caracteristică esențială. Noțiunea „evocare” acoperă o situație în care denumirea unui produs alimentar ar conține o DOP, determinând consumatorul să asocieze produsul respectiv cu ingredientul protejat de această DOP.

37. Galana NV și guvernul francez contestă faptul că, în prezenta cauză, utilizarea DOP Champagne reprezintă o utilizare abuzivă, o imitare sau o evocare. Aceste noțiuni presupun copierea produsului sau a termenilor utilizați în DOP ori o aluzie la aceasta, contrare cerințelor prevăzute de caietul de sarcini, în timp ce în prezenta cauză este vorba despre utilizarea directă a DOP.

38. Potrivit Comisiei, „Champagner Sorbet” descrie în mod voit și direct conținutul produsului, ceea ce exclude orice evocare, imitare sau altă formă de însușire a DOP. Nu există o inducere în eroare a consumatorului cu privire la originea sorbetului, deoarece se menționează în mod clar faptul că acesta conține o cantitate semnificativă de șampanie care provine din regiunea franceză Champagne.

D. Cu privire la a patra întrebare preliminară

39. În opinia CIVC, la această întrebare se impune un răspuns negativ. Potrivit acestuia și guvernului francez, articolul 118m alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1234/2007 este aplicabil atât indicațiilor false privind natura produsului, cât și celor privind caracteristicile sale esențiale.

13 Hotărârea din 14 iulie 2011, Bureau National Interprofessionnel du Cognac (C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 46), și Hotărârea din 21 ianuarie 2016, Viiniverla (C-75/15, EU:C:2016:35, punctul 45).

14 Regulamentul Parlamentului European și al Consiliului din 21 noiembrie 2012 privind sistemele din domeniul calității produselor agricole și alimentare (JO 2012, L 343, p. 1).

40. Galana NV, asemenea Comisiei, exclude aplicabilitatea articolului 118m alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1234/2007, deoarece acesta vizează exclusiv produsele vitivinicole. În subsidiar, Galana NV apreciază că articolul respectiv ar putea fi aplicabil indicațiilor false sau înșelătoare care pot induce în eroare publicul țintă cu privire la originea geografică a produsului.

41. Potrivit guvernului portughez, indicațiile false sau înșelătoare pot crea publicului o impresie greșită privind originea geografică a produsului și denumirile care conțin indicațiile respective nu trebuie autorizate.

V. Analiza juridică

A. Cu privire la prima întrebare preliminară

42. Instanța de trimitere solicită să se stabilească, cu titlu preliminar, domeniul de aplicare al articolului 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul nr. 1234/2007. Concret, aceasta dorește să se determine dacă articolul respectiv acoperă situații precum cea din prezenta cauză, în care DOP Champagne face *parte* din denumirea unui sorbet care conține o anumită cantitate din acest vin spumant.

43. Toți intervenienții din procedura preliminară împărtășesc opinia instanței de trimitere în sensul că răspunsul la prima întrebare preliminară trebuie să fie afirmativ. Îndoielile prezentate în ordonanța de trimitere au apărut ca urmare a tezei susținute de o anumită parte a jurisprudenței germane, potrivit căreia dispoziția respectivă este aplicabilă exclusiv utilizării DOP în termeni *identici*. În schimb, utilizarea unor termeni *similari* ar putea fi încadrată la litera (b) a articolului 118m alineatul (2) din Regulamentul nr. 1234/2007.

44. În opinia noastră, această teză [15] trebuie respinsă pentru mai multe motive. În primul rând, astfel cum remarcă guvernul francez, articolul respectiv stabilește un domeniu de aplicare foarte larg, în acord cu protecția pe care urmărește să o confere DOP. O interpretare care, de exemplu, ar exclude utilizarea traducerii unei DOP ar fi inoportună, întrucât ar încălca interdicția tuturor utilizărilor directe și indirecte.

45. În al doilea rând, astfel cum subliniază Comisia, în Hotărârea Bureau National Interprofessionnel du Cognac [16], Curtea a statuat deja că utilizarea în cadrul unei mărci a unei indicații geografice sau a unui termen care corespunde acestei indicații și traducerea sa pentru anumite produse (în acest caz, băuturi spirtoase) care nu respectau specificațiile corespunzătoare constituie o utilizare comercială *directă* a respectivei indicații geografice.

46. În sfârșit, articolul 118m alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1234/2007 prevede modalitățile de utilizare (directă sau indirectă) și produsele (comparabile și diferite) [17] în privința cărora trebuie opusă protecția conferită de DOP. În cazul produselor comparabile, trebuie opusă DOP atunci când acestea nu respectă caietul de sarcini, în timp ce în cazul celor necomparabile trebuie să se dovedească faptul că ele exploatează reputația DOP. În schimb, litera (b) – și probabil și următoarele

15 Dacă am înțeles corect, aceasta propune o interpretare a articolului 118m alineatul (2) din Regulamentul nr. 1234/2007 în temeiul căreia litera (a) a acestuia ar fi aplicabilă utilizărilor unor denumiri identice cu cea a DOP înregistrate, în timp ce litera (b) ar viza utilizarea unor denumiri similare, diferite într-o măsură mai mare sau mai mică de DOP înregistrată. A se vedea punctul 29 din ordonanța de trimitere.

16 Hotărârea din 14 iulie 2011 (C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 55). În pofida faptului că hotărârea respectivă a fost pronunțată cu privire la Regulamentul nr. 110/2008, extrapolarea sa în prezenta cauză nu ridică îndoieli, având în vedere similitudinea atât literală, cât și teleologică dintre articolul 16 din regulamentul respectiv și articolul 118m din Regulamentul nr. 1234/2007.

17 Le Goffic, C., *La protection des indications géographiques*, Editura LITEC, Paris, 2010, p. 137.

două litere – ale articolului respectiv fac referire la anumite comportamente abuzive de care titularii DOP se pot apăra, în conformitate cu obligațiile care decurg din convențiile internaționale la care sunt părți Uniunea și statele membre [18]. În cazul acestor utilizări, se prezumă intenția de exploatare a reputației respective.

47. Prin urmare, considerăm că articolul 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul nr. 1234/2007 este aplicabil, ceea ce presupune acordarea unui răspuns afirmativ la prima întrebare preliminară.

B. Cu privire la a doua întrebare preliminară

48. Instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă utilizarea unei DOP ca parte a unei denumiri a unui produs alimentar, care nu corespunde caietului de sarcini al produsului și căruia i s-a adăugat un ingredient (șampanie, în prezenta cauză) care corespunde caietului respectiv, intră în domeniul de aplicare al interdicției prevăzute la articolul 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul nr. 1234/2007, în cazul în care:

– denumirea produsului alimentar respectă obiceiurile publicului țintă; și

– ingredientul a fost adăugat într-o cantitate suficientă pentru a conferi produsului o caracteristică esențială.

49. Instanța de apel a dedus că distribuitorul avea un *interes legitim* pentru a utiliza DOP Champagne, tocmai pentru următoarele două motive: a) în limba și literatura culinară germană, „Champagner Sorbet” este un termen uzual folosit pentru desemnarea unui desert congelat a cărui preparare necesită utilizarea vinului spumant francez și b) produsul comercializat de Galana NV conține șampanie în proporție de 12 %, cantitate suficientă pentru a conferi sorbetului o caracteristică esențială a acestui vin spumant (concret, gustul său).

50. Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) nu pare să împărtășească opinia instanței de apel, care, potrivit celei dintâi, a reținut situația de fapt prezentată la literele a) și b) ale punctului anterior fără să facă aprecierile de fapt necesare. Cu toate acestea, instanța de trimitere remarcă posibilitatea ca respectivul *interes legitim* să poată rezulta din reglementarea Uniunii privind etichetarea [19] coroborată cu cea în materia calității produselor agricole și alimentare [20].

51. Prin urmare, pentru a da un răspuns celei de a doua întrebări preliminare, trebuie să se analizeze dispozițiile referitoare atât la protecția DOP, cât și la etichetarea produselor alimentare.

18 Se impune compararea articolului 118m alineatul (2) literele (b), (c) și (d) din Regulamentul nr. 1234/2007 cu articolul 3 din Aranjamentul de la Lisabona privind protecția denumirilor de origine și înregistrarea internațională a acestora (modificat la 28 septembrie 1979) și cu articolul 22 alineatul (2) litera (b) din Acordul privind aspectul comercial al drepturilor de proprietate intelectuală (TRIPS) din 15 aprilie 1994 (JO 1994, L 336, p. 214, Ediție specială, 11/vol. 10, p. 228), care constituie anexa 1 C din Acordul de instituire a Organizației Mondiale a Comerțului (OMC) (JO 1994, L 336, p. 3, Ediție specială, 11/vol. 10, p. 5), care face trimitere la articolul 10a din Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale, în forma revizuită la Stockholm în anul 1967.

19 Instanța de trimitere face referire în special la articolele 5 și 7 din Directiva 2000/13, în vigoare la momentul situației de fapt (a se vedea punctul 9 și următoarele din prezentele concluzii), fără a aduce atingere valorii interpretative a articolului 9 alineatul (1) litera (a) și a articolului 17 din Regulamentul nr. 1169/2011. Acesta din urmă a abrogat Directiva 2000/13 de la 13 decembrie 2014 și, prin urmare, nu este aplicabil *ratione temporis* în prezenta cauză.

20 Concret, articolul 13 alineatul (1) literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 1151/2012, care, în considerentul (32), face trimitere la liniile directoare.

1. Cu privire la exploatarea reputației DOP

52. În cazul în care s-ar accepta existența unei utilizări comerciale directe (drept răspuns la prima întrebare preliminară), instanța de trimitere admite faptul că utilizarea DOP Champagne ar respecta condiția prevăzută la articolul 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul nr. 1234/2007 (cu alte cuvinte, ar exploata reputația acestei DOP), dacă pârâta nu ar avea un interes legitim în utilizarea DOP respective.

53. Începând cu Hotărârea „Sekt-Weinbrand”[21], Curtea a precizat funcția DOP: de informare și de garantare a faptului că produsul desemnat are realmente calități și caracteristici datorate localizării geografice a originii sale. Încă din anii ’70, exista cerința unei duble legături – spațiale și calitative –, care a fost preluată ulterior de reglementarea în materia produselor agricole și alimentare[22], precum și de cea privind sectorul vitivinicol[23].

54. Obiectivul Regulamentului nr. 1234/2007 în ceea ce privește DOP pentru vinuri este de a asigura consumatorul, precum și, dintr-o altă perspectivă, titularii denumirilor respective că produsele protejate de acestea au un nivel ridicat de calitate, pe baza proveniență lor geografice[24].

55. Atunci când denumirea *completă* a unei DOP este inclusă în denumirea unui produs alimentar în vederea comercializării acestuia, există tendința logică de a exploata prestigiul și reputația calității protejate. Prin urmare, un astfel de comportament trebuie considerat nelegal în principiu.

56. Cu toate acestea, se poate admite faptul că, în comerțul cu mărfuri fabricate, persoana care dovedește existența unui interes legitim va putea utiliza o DOP ca parte a denumirii produsului său. Instanța de trimitere formulează întrebarea sa, referitoare la o utilizare comercială directă, tocmai pe baza dihotomiei „utilizare care exploatează reputația DOP/interes legitim” astfel încât, atunci când acesta din urmă lipsește, există o exploatare a reputației.

57. Interesul legitim poate proveni fie din deținerea unui drept anterior (de exemplu un alt tip de proprietate intelectuală), fie din respectarea unei cerințe legale. Inclusiv în afara acestei ipoteze și a utilizării comerciale *directe*, împărtășim opinia guvernului francez în sensul că trebuie să existe cazuri în care utilizarea DOP de către terți este legală[25], cu alte cuvinte situații în care utilizarea DOP poate beneficia de un fel de *ius usus inocui*.

58. De fapt, în cazul altor tipuri de proprietate intelectuală, Curtea a admis situații în care utilizarea de către terți a unor semne sau opere protejate nu încalcă drepturile titularilor lor. Astfel, în dreptul mărcilor, aceasta a permis utilizările descriptive pentru divulgarea caracteristicilor produsului oferit spre vânzare potențialului client, care le cunoaște pe cele ale produselor care poartă marca[26]. Curtea a admis de asemenea utilizări în cadrul cărora consumatorul nu percepe semnul drept o dovadă a faptului că produsele care îl conțin provin de la întreprinderea titulară a mărcii[27].

21 Hotărârea din 20 februarie 1975, Comisia/Germania (12/74, EU:C:1975:23).

22 A se vedea explicațiile privind originea DOP din Concluziile avocatului general Ruiz-Jarabo Colomer prezentate în cauza Germania și Danemarca/Comisia (C-465/02 și C-466/02, EU:C:2005:636, punctul 5 și următoarele).

23 De exemplu în considerentele (27) și (32) ale Regulamentului (CE) nr. 479/2008, citat în cuprinsul notei de subsol nr. 5. Cu toate că textul normativ respectiv a fost abrogat, cele două considerente figurează, cu mici modificări, în Regulamentul nr. 1308/2013.

24 În acest sens, facem trimitere la punctul 63 din Concluziile noastre prezentate în cauza EUIPO/Instituto dos Vinhos do Douro e do Porto IP (C-56/16 P, EU:C:2017:394).

25 De exemplu, meniul unui restaurant printre ale cărui deserturi figurează un sorbet cu șampanie sau publicarea unei rețete pentru prepararea sa. În ședință, reprezentantul Galana a oferit drept exemplu publicitatea făcută unor pahare (flute) de șampanie, care utilizează această expresie.

26 Hotărârea din 14 mai 2002, Hölterhoff (C-2/00, EU:C:2002:287, punctul 16). În aceasta era vorba despre o negociere comercială în care domnul Hölterhoff i-a propus unui client vânzarea de pietre semiprețioase și ornamentale, ale căror tăieturi le-a denumit „Spirit Sun” și „Context Cut”, mărci înregistrate de către un concurent.

27 Hotărârea din 25 ianuarie 2007, Adam Opel (C-48/05, EU:C:2007:55, punctul 24), și Concluziile avocatului general Ruiz-Jarabo Colomer prezentate în cauza respectivă (EU:C:2006:154, punctul 35 și următoarele). Acesta făcea referire la utilizarea siglei mărcii Opel pe calandrul modelelor de automobile la scară redusă vândute de AUTEC, întreprindere care nu este afiliată Opel.

59. În ceea ce privește drepturile de autor și drepturile conexe, în lumina articolului 5 alineatele (1) și (5) din Directiva 2001/29/CE [28], s-a admis legalitatea copiilor în memoria cache și a copiilor pe ecran ale operelor protejate de drepturi de autor [29], cea a actelor efemere de reproducere care permiteau o funcționare corectă a decodorului prin satelit și a ecranului de televizor, făcând posibilă recepționarea emisiunilor ce conțineau opere protejate [30] și cea a redactării unui rezumat al articolelor de presă, chiar dacă nu era autorizată de titularii drepturilor de autor asupra articolelor respective [31].

60. Această abordare este, de altfel, conformă cu jurisprudența constantă a Curții, potrivit căreia exploatarea reputației unei indicații geografice trebuie efectuată „în mod abuziv” [32]. Cu toate că hotărârile respective au fost pronunțate cu privire la articolul 16 din Regulamentul nr. 110/2008 (privind indicațiile geografice ale băuturilor spirtoase), similitudinea acestei dispoziții cu articolul 118m alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1234/2007 permite extrapolarea acestei interpretări la domeniul vitivinicol [33]. Prin urmare, dacă există un interes legitim, utilizarea DOP nu trebuie considerată *abuzivă*.

61. În ceea ce privește prezenta cauză, având în vedere că Galana NV nu a invocat niciun alt drept anterior, este necesar să verificăm dacă utilizarea DOP Champagne în denumirea sorbetului fabricat este supusă vreunei cerințe legale sau dacă poate fi calificată drept inofensivă.

2. Cu privire la interesul legitim în utilizarea DOP

62. Astfel cum am arătat, instanța de trimitere solicită să se stabilească relevanța a două elemente specifice din care ar putea rezulta tot atâtea interese legitime: a) denumirea produsului respectă obiceiurile publicului țintă și b) sorbetul conține o cantitate suficientă de șampanie, care îi conferă o caracteristică esențială.

63. Prin urmare, se impune analizarea separată a celor două elemente, chiar dacă, în opinia noastră, s-ar putea să nu fie singurele relevante pentru a stabili dacă există o exploatare abuzivă a DOP.

a) *Denumirea produsului care conține DOP și obiceiurile publicului*

64. Toate părțile, cu excepția Comisiei, consideră că obiceiurile consumatorului german nu justifică utilizarea DOP Champagne în prezentarea comercială a sorbetului. Admiterea tezei contrare ar echivala cu transformarea respectivei DOP într-un termen generic, care poate fi utilizat de orice operator economic.

65. Împărtășim aceeași opinie, deoarece unul dintre obiectivele principale ale protecției DOP pentru vinuri este de a împiedica ca acestea să devină generice [34]. Utilizarea nediferențiată a DOP în produsele care nu beneficiază de protecția sa ar putea crea publicului impresia că denumirile specifice ale DOP pot fi extinse la produsele fabricate în afara teritoriului pentru care DOP a fost înregistrată. Astfel,

28 Directiva Parlamentului European și a Consiliului din 22 mai 2001 privind armonizarea anumitor aspecte ale dreptului de autor și drepturilor conexe în societatea informațională (JO 2001, L 167, p. 10, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 230).

29 Hotărârea din 5 iunie 2014, Public Relations Consultants Association (C-360/13, EU:C:2014:1195, punctele 26 și 27).

30 Hotărârea din 4 octombrie 2011, Football Association Premier League și alții (C-403/08 și C-429/08, EU:C:2011:631, punctele 170-172).

31 Ordonanța din 17 ianuarie 2012, Infopaq International (C-302/10, EU:C:2012:16, punctele 44 și 45).

32 Hotărârea din 14 iulie 2011, Bureau National Interprofessionnel du Cognac (C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 46), și Hotărârea din 21 ianuarie 2016, Viiniverla (C-75/15, EU:C:2016:35, punctul 45).

33 În acest sens, la începutul considerentului (32) al Regulamentului nr. 479/2008, care a introdus în articolul 45 din acesta formularea actuală a articolului 118m, care face obiectul prezentei cauze, se arată că „denumirile de origine […] ar trebui să beneficieze de protecție împotriva oricăror utilizări prin care se profită *în mod abuziv* de reputația produselor care respectă normele legale” (sublinierea noastră).

34 Facem trimitere la punctele 87-89 din Concluziile noastre prezentate în cauza EUIPO/Instituto dos Vinhos do Douro e do Porto IP (C-56/16 P, EU:C:2017:394).

s-ar facilita utilizarea DOP ca o simplă mențiune generică, inclusiv în cazul în care acest fenomen este specific unei anumite țări. Nu trebuie să uităm că DOP trebuie să beneficieze de aceeași protecție în toate statele membre, fără să existe diferențe rezultate din obiceiurile consumatorilor din anumite state [35].

66. Din punct de vedere legislativ, DOP pentru vinuri, odată înregistrată, beneficiază de o protecție permanentă în conformitate cu articolul 118m alineatul (3) din Regulamentul nr. 1234/2007, chiar și în situația în care ar fi anulabilă. Protecția sa ar fi compromisă, inclusiv în țări terțe [36], în cazul în care, prin intermediul generalizării, denumirile specifice DOP ar trece în realitate în domeniul public, având în vedere că denumirile care au dobândit caracter generic nu pot fi înregistrate [37]. Prin urmare, prevenirea utilizărilor care tind să popularizeze denumirile devine mai degrabă o necesitate imperativă decât o simplă aspirație a producătorilor de vinuri protejate de o DOP.

67. Astfel, faptul că expresia „Champagner Sorbet” este folosită în mod obișnuit pentru desemnarea unui sorbet în unul sau în mai multe state membre nu este suficient pentru a conferi distribuitorului un interes legitim care să îi permită să includă denumirea DOP Champagne în prezentarea comercială a produsului respectiv.

b) *Atribuirea caracteristicii esențiale a ingredientului protejat de DOP prin utilizarea unei cantități suficiente*

68. Împărtășim opinia Comisiei potrivit căreia în prezenta cauză trebuie interpretată reglementarea generală a Uniunii privind etichetarea produselor alimentare (conținută în special în Directiva 2000/13 și în norma prin care a fost abrogată, și anume Regulamentul nr. 1169/2011), deoarece sorbetul – care reprezintă, evident, unul dintre aceste produse – nu beneficiază de o DOP [38].

69. În conformitate cu Directiva 2000/13, etichetarea produselor alimentare trebuie să conțină „denumirea vânzării produsului, lista ingredientelor și cantitatea de anumite ingrediente […]” [39]. „Denumirea de comercializare” [40] este cea prevăzută de dispozițiile Uniunii aplicabile sau, în absența lor, de dispozițiile naționale. În lipsă, va prevala „denumirea consacrată de utilizările în statul membru în care are loc vânzarea către consumatorul final”.

70. La prima vedere, „Champagner Sorbet” pare să respecte dispozițiile în materia etichetării, ceea ce ar conferi Galana NV un interes legitim pentru a denumi astfel produsul său alimentar. Cu toate acestea, conform articolului 13 alineatul (1) literele (a) și (b) din Regulamentul nr. 1151/2012, DOP înregistrate sunt de asemenea protejate atunci când produsele respective sunt folosite ca ingrediente. Prin urmare, trebuie să se examineze întinderea protecției respective.

35 În ședință s-a menționat modul în care au trebuit modificate obiceiurile din anumite state membre care până la momentul respectiv utilizau denumiri generice care, odată cu adoptarea normelor Uniunii, au devenit DOP vinicole (cazul șampaniei constituie o paradigmă). Această situație se regăsește și în ceea ce privește protecția extracomunitară a DOP europene, prin intermediul tratatelor bilaterale sau multilaterale.

36 Cu toate că articolul 12 din Actul de la Geneva al Aranjamentului de la Lisabona privind denumirile de origine și indicațiile geografice (adoptat la 20 mai 2015) prevede de asemenea protecția permanentă, acest tratat nu a intrat încă în vigoare.

37 În conformitate cu articolul 118m alineatul (1) din Regulamentul nr. 1234/2007, inclus ulterior în articolul 101 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1308/2013.

38 În schimb, etichetarea produselor vitivinicole intră sub incidența articolelor 117-123 din Regulamentul nr. 1308/2013, iar cea a indicațiilor geografice ale băuturilor spirtoase face obiectul Regulamentului nr. 110/2008. Ambele regulamente au valoare de *lex specialis* în raport cu norma generală privind produsele alimentare.

39 Articolul 3 alineatul (1) punctele 1, 2 și 3. Dispoziția echivalentă din Regulamentul nr. 1169/2011, în vigoare de la 13 decembrie 2014, este articolul 9 alineatul (1) literele (a), (b), și (d).

40 Articolul 5 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2000/13 este echivalent cu articolul 17 din Regulamentul nr. 1169/2011.

71. În conformitate cu articolul 6 alineatul (5) din Directiva 2000/13 [41], producătorul are obligația de a include pe etichetă o listă a tuturor ingredientelor din produsul alimentar. Dacă ingredientul figurează în „denumirea de comercializare” a alimentului (precum în prezenta cauză), acesta trebuie exprimat în procente, conform articolului 7 alineatul (4) din directiva respectivă [42].

72. Nici Directiva 2000/13 și nici Regulamentul nr. 1169/2011 nu fac referire directă la ingredientele care beneficiază de o DOP. Pentru a remedia această situație și în vederea clarificării sale, Comisia a publicat în anul 2010 liniile directoare [care fac trimitere la considerentul (32) al Regulamentului nr. 1151/2012]. Chiar dacă acestea nu au forță juridică obligatorie [43], trebuie luate în considerare, deoarece reflectă punctul de vedere al instituției respective.

73. Conform liniilor directoare, în afară de faptul că poate figura pe lista ingredientelor menționată, denumirea specifică a unei DOP poate figura „în cadrul sau în apropierea denumirii comerciale a unui produs alimentar care încorporează produsele beneficiind de denumirea înregistrată; de asemenea, aceasta ar putea fi menționată la etichetarea și prezentarea produsului alimentar respectiv, precum și la publicitatea pentru acesta”, dacă se întrunesc condițiile menționate la punctul 13 din prezentele concluzii.

74. Revine instanțelor naționale, care sunt mai în măsură să aprecieze situația de fapt din litigiu și să o califice din perspectivă juridică, sarcina de a se pronunța cu privire la întrunirea celor trei condiții în prezenta cauză. Prin urmare, ne vom limita să prezentăm anumite considerații care le-ar putea fi utile în acest demers.

75. Prima condiție (să nu existe niciun alt „ingredient comparabil” cu cel care beneficiază de DOP) este ușor de apreciat și suficient de obiectivă. Nu există niciun indiciu în sensul că „Champagner Sorbet” conține alte ingrediente similare vinului spumant protejat de DOP, care l-ar putea înlocui pe acesta din urmă.

76. A doua condiție (utilizarea ingredientului într-o cantitate suficientă pentru a conferi produsului alimentar o caracteristică esențială) este mai complexă. Contrar opiniei CIVC, nu este vorba despre identificarea în produsul alimentar a caracteristicilor esențiale ale ingredientului protejat, ci despre faptul că alimentul respectiv trebuie să aibă o caracteristică esențială asociată DOP [44].

41 Echivalentul său ulterior este articolul 18 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1169/2011. Directiva 2000/13 este aplicabilă, în această privință, sectorului vitivinicol, astfel cum se menționează la articolul 118 din Regulamentul nr. 1308/2013.

42 Legiuitorul a oferit producătorului alimentului posibilitatea de a alege locul în care figurează procentajul ingredientului: a) în cadrul denumirii comerciale, b) în apropierea denumirii respective sau c) în lista ingredientelor. În prezenta cauză, lista respectivă se află pe partea inferioară a ambalajului.

43 În acestea se arată că aplicarea lor este facultativă și că „nu pot constitui o interpretare obligatorie din punct de vedere juridic a legislației Uniunii Europene privind DOP și IGP sau a Directivei privind etichetarea”.

44 Comisia, în mod corect, nu a propus în liniile sale directoare un procent de utilizare uniform. Totuși, aceasta stabilește o regulă conform căreia cu cât ingredientul protejat de DOP se află într-o cantitate mai mare, cu atât există mai multe șanse de a-i conferi caracteristica esențială respectivă.

77. Totuși, nici această regulă nu este suficient de clară. Factorul cantitativ nu este întotdeauna cel mai relevant pentru a atribui o caracteristică esențială produsului alimentar [45]. În mod normal, în cazul alimentelor, aceasta din urmă este dată de aroma și de gustul conferit de ingredientul protejat de DOP, însă pot exista alți factori semnificativi [46]. Și de această dată revine instanței naționale – pe baza probelor administrate [47] și a propriei aprecieri a situației de fapt – sarcina de a stabili dacă vinul din Champagne adăugat conferă sorbetului o caracteristică esențială în sensul sus-menționat.

78. A treia condiție ridică mai multe probleme de interpretare. În primul rând, este discutabilă conformitatea ei cu articolul 7 alineatul (5) din Directiva 2000/13 [48]. În orice caz, formularea sa, în care se utilizează adverbul „la modul ideal”, o lipsește de efecte, chiar și cu titlu orientativ. Menționarea procentului în care un ingredient se regăsește în produsul alimentar devine, în consecință, un factor a cărui relevanță trebuie apreciată în lumina Directivei 2000/13 însești.

79. Astfel cum am menționat, în aceste condiții, revine instanțelor naționale sarcina de a stabili dacă ingredientul care beneficiază de DOP și care este inclus într-un produs alimentar îi conferă acestuia din urmă o caracteristică esențială, astfel încât trebuie menționat la etichetarea sa.

c) Prezența altor elemente care contribuie la exploatarea reputației DOP

80. Răspunsul dat instanței de trimitere ar fi incomplet dacă s-ar limita la simpla prezență a unui interes legitim al distribuitorului, rezultat din respectarea de către acesta a liniilor directoare, care îi permit să includă pe eticheta produselor sale alimentare ingrediente protejate de DOP.

81. Cele trei condiții prevăzute de liniile directoare respective nu pot fi separate de anumite concepte prealabile (buna-credință și neinducerea în eroare a consumatorului) care sunt menționate la punctul 1.1 din acestea, în cadrul prezentării contextului în care au fost adoptate.

82. Pentru a aprecia dacă există o exploatare abuzivă a DOP (cu alte cuvinte dacă se profită în mod abuziv de reputația sa), trebuie să se pornească în mod cert de la prezența unei cantități suficiente a unui ingredient protejat de DOP respectivă, care conferă produsului alimentar o caracteristică esențială. Totuși, această împrejurare nu va permite utilizarea DOP în sorbetul care face obiectul litigiului, în cazul în care există alte elemente (în special în prezentarea etichetării) din care rezultă o intenție de exploatare a reputației DOP prin însușirea acesteia.

83. În prezenta cauză, pe eticheta vizibilă pentru consumatorul căruia i se oferă produsul „Champagner Sorbet” este tipărit în prim-plan un dop de plută cu agrafe cu care se atașează la sticlă, un pahar de șampanie pe jumătate plin și o băutură care se presupune a fi șampanie. În fundal, deși poate fi recunoscută cu ușurință, se află o sticlă de vin spumant francez.

45 Există, de exemplu, produse protejate de o DOP, precum anumite soiuri de trufe, care, prin includerea în cantitate redusă într-un aliment, sunt ușor de recunoscut datorită mirosului și au un gust inconfundabil.

46 Menționarea ingredientului pe eticheta produsului alimentar, în cadrul sau în apropierea „denumirii de comercializare”, ar fi, așadar, posibilă în cazul în care produsul are aroma și/sau gustul ingredientului protejat de DOP. Cu toate acestea, nu pot fi eliminați alți factori precum textura sau culoarea, care considerăm că nu au un rol atât de decisiv în cazul alimentelor precum cei doi sus-menționați.

47 În acest tip de litigii pot fi utile expertizele efectuate de experți gastronomi care prezintă calitățile unui sorbet cu șampanie sau rapoartele bazate pe sondaje efectuate în rândul consumatorilor pentru a dovedi că gustul acestui vin spumant se regăsește în sorbet. Practica procedurală a statelor membre este foarte vastă în acest sens: a se vedea, chiar referitor la șampanie, hotărârea din 15 martie 2013 pronunțată de Cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) în cauza SAS Euralis Gastronomie/CIVC, confirmată de Cour de cassation (Curtea de Casație, Franța) la 25 noiembrie 2013.

48 Acest articol oferă producătorului care utilizează un ingredient protejat de o DOP trei posibilități pentru a indica procentul de încorporare a respectivului ingredient în alimentul său (a se vedea punctul 12 din prezentele concluzii). Cu toate acestea, liniile directoare par să limiteze posibilitatea de a menționa procentul respectiv în cazul în care ingredientul nu este indicat în cadrul sau în apropierea denumirii de comercializare (astfel cum rezultă, în opinia noastră, din mențiunea „dacă acest lucru nu este posibil”). Producătorul trebuie să respecte prevederile Directivei 2000/13, iar nu liniile directoare, astfel încât opțiunile de care dispune în temeiul acesteia nu sunt afectate.

84. Considerăm că nu poate fi ignorată importanța acestor elemente pentru a aprecia dacă producătorul sau distribuitorul alimentului profită de reputația ingredientului protejat de DOP Champagne [49]. Instanța națională poate și trebuie să țină seama de acești factori atunci când apreciază dacă există o exploatare abuzivă a DOP.

85. Obiectivul Regulamentului nr. 1308/2013 și al Directivei 2000/13 [50] este de a evita inducerea în eroare a consumatorului, Curtea statuând că împrejurarea că lista ingredientelor figurează pe ambalajul produsului nu permite, în sine, excluderea posibilității ca etichetarea și modalitățile potrivit cărora este realizată aceasta să inducă în eroare cumpărătorul [51].

86. Astfel Curtea a reținut deja că, în vederea aprecierii capacității unei etichetări de a induce în eroare cumpărătorul, instanța națională trebuie să se întemeieze în esență pe așteptarea prezumată, din perspectiva acestei etichetări, a consumatorului respectiv cu privire la originea, la proveniența și la calitatea produsului alimentar, principalul fiind să nu inducă în eroare consumatorul și să nu îl determine să considere, în mod eronat, că produsul are o origine, o proveniență sau o calitate diferită de cele reale [52].

87. Instanța de trimitere competentă va trebui să aprecieze dacă utilizarea elementelor grafice respective în etichetarea „Champagner Sorbet” nu constituie decât un indiciu privind intenția de a stabili o conexiune disproporționată cu vinul spumant protejat de DOP, cu alte cuvinte dacă scopul care stă la baza prezentării comerciale a produsului alimentar este realmente de a-l asocia cu reputația vinului spumant din Champagne, a cărui calitate se dorește a fi extinsă la sorbet.

C. Cu privire la a treia întrebare preliminară

88. Răspunsul la a treia și la a patra întrebare preliminară ar putea fi inutil în cazul în care, pe baza răspunsului la a doua întrebare, Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) apreciază că a existat o exploatare abuzivă a DOP Champagne. În orice caz, vom proceda la analiza celor două întrebări.

89. Prin intermediul celei de a treia întrebări preliminare se solicită să se stabilească în esență dacă utilizarea denumirii specifice unei DOP în împrejurările din prezenta cauză implică o utilizare abuzivă, o imitare sau o evocare a DOP înseși.

90. Articolul 118m alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 1234/2007 enumeră o serie de comportamente, individualizate prin caracterul lor comercial abuziv, care presupun o clasificare descrescătoare a măsurii în care este utilizată DOP, de la utilizare abuzivă și imitare până la evocare.

91. *Utilizarea abuzivă* indică utilizarea denumirii complete a DOP pentru produse similare. Considerăm că această împrejurare nu se regăsește în prezenta cauză, deoarece sorbetul este vândut congelat, ceea ce nu este posibil în cazul vinului [53]. De asemenea, în opinia noastră, nu există o *imitare* propriu-zisă, deoarece denumirea „Champagner Sorbet” conține forma completă a DOP în totalitate.

49 În ședință, părțile au admis faptul că litigiul principal nu s-a limitat la utilizarea DOP în denumirea sorbetului.

50 Articolul 2 alineatul (1) litera (a) punctul (i).

51 Hotărârea din 4 iunie 2015, Teekanne (C-195/14, EU:C:2015:361, punctul 38).

52 *Ibidem*, punctul 36 și jurisprudența citată.

53 Această apreciere ar putea fi eventual diferită dacă produsul ar fi avut o altă denumire, sugerând consumatorului că este vorba despre șampanie congelată, care poate fi consumată ca sorbet.

92. Este mai dificil de stabilit dacă poate fi vorba despre *evocare*, pentru soluționarea acestei chestiuni fiind necesar să se recurgă la jurisprudența Curții, care a stabilit deja anumite aspecte legale cu privire la acest tip de comportament abuziv [54].

93. Potrivit acestei jurisprudențe, noțiunea „evocare” acoperă ipoteza în care termenul utilizat pentru a desemna un produs încorporează *o parte* a unei denumiri protejate, astfel încât consumatorului, în prezența numelui produsului, îi este indusă, ca imagine de referință, marfa care beneficiază de respectiva denumire [55].

94. Referirea la utilizarea *parțială* a DOP a rezultat din situația de fapt din fiecare dintre cauzele soluționate prin hotărârile respective, în care evocarea DOP se datora suprapunerii parțiale a denumirilor sau a mărcilor produselor în litigiu („Gorgonzola/Cambozola” [56], „Parmigiano Reggiano/Parmesan” [57] și „Verlados/Calvados” [58]).

95. De fapt, atunci când Curtea a analizat, în contextul Regulamentului nr. 110/2008, cazul unei mărci care conținea în totalitate elementul „Cognac”, aceasta a preferat să îl califice drept „evocare”, iar nu drept „utilizare abuzivă”, cu toate că se referea la băuturi spirtoase care nu respectau specificațiile din caietul de sarcini al DOP [59].

96. Principiile deduse cu privire la DOP de care beneficiază băuturile spirtoase pot fi extrapolate, prin analogie, la evocarea menționată la articolul 118m alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 1234/2007 [60]. Considerentele (92) și (97) ale Regulamentului nr. 1308/2013 precizează modul în care protecția DOP nu urmărește numai să evite practicile înșelătoare și să promoveze transparența pieței și concurența loială, ci și să atingă un nivel ridicat de protecție a consumatorilor.

97. În același sens, trebuie să se țină seama de asemenea de criteriile jurisprudențiale care, pentru a stabili dacă există o evocare, se raportează la percepția unui consumator european mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat drept expresie a principiului proporționalității [61].

98. Din nou, revine instanței de trimitere (sau, după caz, instanțelor de grad inferior) sarcina de a stabili, pe baza jurisprudenței respective, dacă în prezenta cauză există o evocare a DOP Champagne [62]. În motivarea hotărârii sale, aceasta poate avea în vedere nu numai denumirea sorbetului, ci și celelalte elemente folosite pentru comercializarea produsului alimentar respectiv, la care am făcut referire anterior.

99. Fără a încerca să aducem atingere competenței instanței de trimitere și ținând seama de faptul că aceasta este singura în măsură să aprecieze pe deplin situația de fapt în litigiu, considerăm totuși că prezența acestor elemente grafice pe ambalajul produsului contribuie la evocarea DOP Champagne. Prin utilizarea lor, precum și a denumirii „Champagner Sorbet”, producătorul și distribuitorul urmăresc să insufle consumatorului calitatea și prestigiul asociate acestei DOP, pe care doresc să le extrapoleze la sorbet.

54 În Concluziile noastre prezentate în cauza EUIPO/Instituto dos Vinhos do Douro e do Porto IP (C-56/16 P, EU:C:2017:394, punctul 94 și următoarele), am analizat de asemenea noțiunea „evocare”, aplicată în cazul respectiv utilizării DOP Porto/Port de către marca Uniunii „Port Charlotte”.

55 Hotărârea din 21 ianuarie 2016, Viiniverla (C-75/15, EU:C:2016:35, punctul 21 și jurisprudența citată), cu privire la articolul 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008.

56 Hotărârea din 4 martie 1999, Consorzio per la tutela del formaggio Gorgonzola (C-87/97, EU:C:1999:115, punctul 25).

57 Hotărârea din 26 februarie 2008, Comisia/Germania (C-132/05, EU:C:2008:117, punctul 44).

58 Hotărârea din 21 ianuarie 2016, Viiniverla (C-75/15, EU:C:2016:35).

59 Hotărârea din 14 iulie 2011, Bureau National Interprofessionnel du Cognac (C-4/10 și C-27/10, EU:C:2011:484, punctul 58).

60 *Ibidem*, punctele 22-27.

61 Hotărârea din 21 ianuarie 2016, Viiniverla (C-75/15, EU:C:2016:35, punctele 26-28).

62 La punctul 31 din Hotărârea Viiniverla, Curtea a amintit că revine instanței de trimitere sarcina „să aprecieze dacă denumirea «Verlados» pentru un rachiu de cidru de mere constituie o «evocare» în sensul articolului 16 litera (b) din Regulamentul nr. 110/2008, a indicației geografice protejate «Calvados»”.

D. Cu privire la a patra întrebare preliminară

100. Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) solicită să se stabilească dacă articolul 118m alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1234/2007 se aplică numai indicațiilor false sau înșelătoare care pot crea publicului țintă o impresie greșită cu privire la originea geografică a unui produs.

101. Pentru o mai bună înțelegere a întrebării, este necesar să avem în vedere punctul 62 și următoarele din ordonanța de trimitere. Din cuprinsul acestora rezultă că îndoiala ia naștere ca urmare a argumentului invocat de CIVC potrivit căruia interzicerea indicațiilor respective este *generală* și nu le vizează numai pe cele care creează publicului o impresie greșită cu privire la originea geografică a produsului.

102. Instanța de trimitere pare să opteze pentru o interpretare mai restrictivă a dispoziției, cu alte cuvinte consideră că aceasta se referă la cazurile în care, prin utilizarea DOP, publicul este înșelat sau indus în eroare cu privire la originea produsului.

103. Cu toate acestea, considerăm că protecția pe care legiuitorul Uniunii a dorit să o confere DOP este amplă și, dincolo de confuzia privind originea produselor, urmărește să evite riscul de generalizare, prin diluarea DOP ca urmare a utilizării nediferențiate a acestora.

104. Articolul 118m alineatul (2) din Regulamentul nr. 1234/2007 conține o clasificare graduală a comportamentelor abuzive, la care am făcut referire anterior. În timp ce litera (a) a acestuia vizează acțiunile de exploatare a reputației DOP, iar litera (b) se referă la utilizarea abuzivă, imitarea sau evocarea DOP, litera (c) extinde întinderea protecției, incluzând „indicațiile” (cu alte cuvinte informațiile oferite consumatorului) care figurează pe eticheta sau pe ambalajul produsului ori în materialul publicitar al acestuia, care, chiar dacă nu evocă propriu-zis DOP, sunt false sau înșelătoare în ceea ce privește legătura produsului respectiv cu aceasta.

105. În opinia noastră, raționamentul literei (c) nu este afectat dacă informațiile comerciale privind produsul alimentar *asociat* DOP, care ajung direct la consumator, îi pot induce impresia că produsul respectiv beneficiază de aceeași protecție și de aceeași calitate ca DOP, când, de fapt, nu este adevărat. O indicație falsă sau înșelătoare poate, desigur, să se refere la originea produsului, dar și la caracteristicile sale esențiale (de exemplu la gustul lui).

106. În concluzie, protecția acordată de dispoziția menționată în cea de a patra întrebare preliminară nu este limitată la cazurile în care consumatorul este indus în eroare cu privire la originea geografică a unui produs.

VI. Concluzie

107. În temeiul considerațiilor prezentate, propunem Curții de Justiție să răspundă la întrebările preliminare adresate de Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) după cum urmează:

„1) Articolul 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul (CE) nr. 1234/2007 al Consiliului din 22 octombrie 2007 de instituire a unei organizări comune a pieței agricole și privind dispoziții specifice referitoare la anumite produse agricole este aplicabil în cazul în care DOP Champagne este utilizată, în circumstanțe precum cele din litigiul principal, pentru a desemna un produs alimentar comercializat sub denumirea «Champagner Sorbet».

2) Articolul 118m alineatul (2) litera (a) punctul (ii) din Regulamentul (CE) nr. 1234/2007 trebuie interpretat în sensul că, pentru a stabili dacă produsul alimentar «Champagner Sorbet», care conține vin spumant în proporție de 12 %, exploatează în mod abuziv reputația DOP Champagne, instanța de trimitere trebuie să aprecieze dacă există un interes legitim care să justifice utilizarea acestei DOP în prezentarea comercială a produsului respectiv.

   Faptul că ingredientul protejat de DOP Champagne, care este adăugat în produsul alimentar, îi conferă acestuia din urmă o caracteristică esențială, precum și elementele ambalajului și ale etichetării care induc în eroare consumatorul, prin asocierea acestui produs cu DOP Champagne, reprezintă factori prin intermediul cărora se poate determina dacă există o astfel de exploatare abuzivă.

3) Articolul 118m alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 1234/2007 trebuie interpretat în sensul că, pentru a stabili dacă produsul «Champagner Sorbet» evocă, în sensul dispoziției respective, DOP Champagne, instanța de trimitere trebuie să verifice dacă, având în vedere denumirea și prezentarea sa comercială, consumatorului european mediu, normal informat și suficient de atent și de avizat i se induce impresia că produsul respectiv beneficiază de calitatea și de reputația inerente denumirii protejate.

4) Articolul 118m alineatul (2) litera (c) din Regulamentul nr. 1234/2007 nu este aplicabil numai indicațiilor false sau înșelătoare, care îi pot crea publicului țintă o impresie greșită cu privire la originea geografică a unui produs.”